

مقاله پژوهشی: بررسی میزان آشنایی دانش‌آموزان و فرهنگیان دوره دبیرستان استان البرز با جنگ نرم و پدافند غیرعامل در برابر آن و روش‌های توانمندسازی آن‌ها^۱

[20.1001.1.24234621.1400.11.43.10.7](https://doi.org/10.24234/20.1001.1.24234621.1400.11.43.10.7)

محمود زیوری رحمان^۲؛ مهدی قربانخانی^۳؛ سیروس قنبری^۴

تاریخ دریافت: ۹۷/۱۰/۹

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۵/۱۹

چکیده

این تحقیق با هدف تعیین میزان آشنایی دانش‌آموزان و فرهنگیان دوره دبیرستان استان البرز با جنگ نرم و پدافند غیرعامل در برابر آن و روش‌های توانمندسازی آن‌ها صورت گرفته است. روش تحقیق به صورت توصیفی از نوع پیمایشی، جامعه آماری تحقیق شامل کلیه دانش‌آموزان و فرهنگیان مدارس متوسطه استان البرز در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ بود و نمونه آماری برابر ۵۳۶ نفر که به صورت خوشه‌ای از چهار منطقه استان البرز انتخاب شدند. ابزار مورد استفاده برای گردآوری اطلاعات دو پرسشنامه محقق‌ساخته است. پرسشنامه اول میزان آشنایی با جنگ نرم و پدافند غیرعامل در برابر آن و پرسشنامه دوم، فنون توانمندسازی بود. یافته‌های حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها حاکی از آن است که دانش‌آموزان رشته‌های علوم تجربی، علوم انسانی، ریاضی و فیزیک به ترتیب بیشترین و دانش‌آموزان رشته‌های کار و دانش و فنی و حرفه‌ای به ترتیب کمترین میزان آشنایی را با جنگ نرم و پدافند غیرعامل در برابر آن دارند. طبق نتایج به دست آمده فرهنگیان و دانش‌آموزان بیشتر، آموزش استفاده صحیح و مفید از وسایل ارتباط جمعی و فناوری‌های اطلاعاتی جدید به دانش‌آموزان، فرهنگ‌سازی عمومی پدافند غیرعامل، ارتقای مسئولیت‌پذیری، گسترش حس میهن‌پرستی و حساسیت در برابر ارزش‌ها و ارتقاء و تقویت باورهای دینی و مذهبی و عمل به مسائل دینی و ایجاد اتحاد و همبستگی، گسترش حساسیت در زمینه استقلال کشور از جنبه‌های مختلف را در توانمندسازی خود و دیگران درباره پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم مؤثر می‌دانند.

۱. این مقاله از یک طرح پژوهشی استخراج شده است.

۲. دانشجوی دکتری سنجش و اندازه‌گیری (روان‌سنجی) دانشگاه تهران

۳. دانشجوی دکتری سنجش و اندازه‌گیری (روان‌سنجی) دانشگاه تهران

۴. عضو هیئت علمی دانشگاه بوعلی سینا و نویسنده مسئول (Siroosghanbari@yahoo.com)

مقدمه

جوامع بشری همواره با عوامل تهدیدزایی مواجه بوده‌اند و تهدیدات متعددی جوامع بشری را درگیر کرده است. در یک تقسیم‌بندی کلی تهدیدات به دو دسته طبیعی و غیرطبیعی تقسیم می‌شوند (الیاسی، ۱۳۸۷: ۱۴). بلایای طبیعی از اول خلقت جهان بوده و هست و تغییرات زیادی نکرده ولی بلایای غیرطبیعی امروزه شکل دیگری به خود گرفته است و با توجه به رشد فکری و آگاهی عمومی ملت‌های جهان نفوذ و سلطه و به دست آوردن مستعمرات از راه لشگرکشی‌های نظامی به آسانی امکان‌پذیر نیست و در صورت اجرا هزینه‌های زیادی بر مهاجمان تحمیل می‌کند. به همین سبب بیش از یک قرن (به خصوص در دو یا سه دهه اخیر) است که سلطه‌طلبان روش نفوذ در کشورها را تغییر داده‌اند و از طریق سیاست فرهنگی (با عناوینی مثل تبلیغ مذهبی، رواج تکنولوژی، انجمن‌های خیریه، ترویج بهداشت و ...) تلاش می‌کنند به اهداف شوم خود برسند (جاودانی شاهدین، ۱۳۸۴: ۱۵). سلطه‌گران در این روش با استفاده از حرب‌های تبلیغاتی و تکنیک‌های خاص نفوذ همچون تحریف، ناامنی، ایجاد تعارض، اعتباربخشی کاذب و... به وسیله فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی پیشرفته نظیر ماهواره، اینترنت، موبایل، تریبون‌های بین‌المللی و ... سعی در القای موارد ذکر شده می‌کنند تا به اهداف خود یعنی از بین بردن هویت ملت‌ها و وابسته کردن آن‌ها برسند (نقیب‌السادات، ۱۳۸۸: ۱۳). امروزه شرایط داخلی کشورهای توسعه‌نیافته و همچنین روابط دگرگون شده بین‌المللی، مقتضی روش‌های جدیدی است که به طور عمده به شکل تهاجم فرهنگی ظهور یافته است (اسپرادی، ۱۹۹۵: ۱۰). دشمن در جنگ نرم، بنیان‌های فکری و اعتقادی و ایمانی مردم را نشانه رفته و در تلاش است با تضعیف و نابودی آن‌ها به اهداف خود دست یابد (احمدزاده کرمانی، ۱۳۸۸: ۶)؛ بنابراین لازم است با ابزارها و اهداف این جنگ و راهکارهای مقابله با آن آشنا شویم. امروزه شاید پدافند غیرعامل فرهنگی رساتر باشد، زیرا سرمایه‌گذاری اصلی دیگر روی جنگ‌های مستقیم نیست، بلکه روی مقوله فرهنگی است، بحث فرهنگ‌سازی حوزه پدافند غیرعامل

مباحث آموزش و پرورش را پوشش می‌دهد (ابراهیمی، ۱۳۸۷: ۱۱)؛ بنابراین گسترش فرهنگ پدافند غیرعامل نیاز به یک برنامه‌ریزی فرهنگی دارد، می‌توان این فرهنگ را توسط آموزش و پرورش با برنامه‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت به دانش‌آموزان امروز که گردانندگان آینده این مملکت اسلامی هستند، ارائه داد تا در آینده در همه جنبه‌های زندگی سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی آن را به کار برده و با تهدیدات و خطرات احتمالی به راحتی مقابله کنند، معلمان و کارمندان آموزش و پرورش به عنوان قشر فرهنگی کشور که آموزش و تربیت دانش‌آموزان این قشر مهم جامعه را بر عهده دارند، اگر با اهداف و محتوای پدافند غیرعامل و همچنین ابزارهای آموزش این فرهنگ آشنا باشند، می‌توانند دانش‌آموزان با تدبیر و سیاست را که در شأن ایران اسلامی باشند، تربیت کنند که برای پیشرفت و آینده کشور خیلی مهم است. بر این اساس این تحقیق در پی آن است با شناسایی میزان آشنایی دانش‌آموزان و فرهنگیان آموزش و پرورش استان البرز با جنگ نرم و پدافند غیرعامل در برابر آن و روش‌های توانمندسازی آن‌ها در رابطه با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم را ارائه دهد؟ بنابراین سؤالات مطرح شده در این تحقیق به این شرح است: میزان آشنایی دانش‌آموزان و فرهنگیان استان البرز با جنگ نرم چگونه است؟ میزان آشنایی دانش‌آموزان و فرهنگیان استان البرز با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم چگونه است؟ روش‌های توانمندسازی پدافند غیرعامل دانش‌آموزان و فرهنگیان استان البرز در برابر جنگ نرم کدامند؟

اهداف پژوهش

۱. تعیین میزان آشنایی دانش‌آموزان دوره دبیرستان استان البرز با جنگ نرم.
۲. تعیین میزان آشنایی فرهنگیان دوره دبیرستان استان البرز با جنگ نرم.
۳. میزان آشنایی دانش‌آموزان و فرهنگیان دوره دبیرستان استان البرز با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم.
۴. تعیین روش‌های توانمندسازی پدافند غیرعامل دانش‌آموزان و فرهنگیان دوره دبیرستان استان البرز در برابر جنگ نرم.

مبانی نظری و پیشینه‌شناسی تحقیق

پیشینه‌شناسی

بررسی زمینه‌های جنگ نرم و نقش‌های پیشگیرانه و مقابله‌ای با آن عنوان پژوهشی است که توسط حبیبی، مالمیر و حبیبی (۱۳۹۳: ۹۹) انجام شده است. در این پژوهش ضمن معرفی زمینه‌های جنگ نرم به روش‌های توانمندسازی و مقابله‌ای با آن اشاره شده است که به ترتیب اولویت عبارت اند از: شناسایی افراد مفسده‌جو، ارادل و اوباش و...؛ کشف و شناسایی اقدامات مفسده و مجرمانه، شناسایی و اطلاع‌رسانی نسبت به وجود مراکز فساد به مراجع ذی‌صلاح، ایجاد امید و توکل به خدا؛ تعمیق اعتقادات دینی و پیوندهای معنوی، ایجاد باورها، عقاید و نگرش مثبت به خود؛ افزایش کرامت و عزت نفس در شهروندان. شریفی‌راد (۱۳۹۰: ۱۱۵) به «بررسی میزان آشنایی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز با جنگ نرم و راه‌های مقابله با آن» پرداخته و نتایج بیانگر آن است که میزان آشنایی دانشجویان با جنگ نرم در حد متوسط بوده، در این بین میزان آشنایی دانشجویان رشته‌های علوم انسانی با جنگ نرم بیشتر از سایر دانشجویان بوده، میزان آشنایی دانشجویان پسر از دانشجویان دختر بیشتر بوده، دانشجویان با سن بالاتر از دانشجویان کم‌سن‌تر آشنایی بیشتری با جنگ نرم داشته‌اند، دانشجویان متدین‌تر بیشتر از سایر دانشجویان با جنگ نرم و راه‌های مقابله با آن آشنایی داشته‌اند. از راهکارهای مقابله با تهدید، مدیریت تهدید است؛ یعنی حذف زمینه‌های اثرپذیری جامعه از امواج تهدید نرم است که در دو محور قابل پیگیری است: ۱- اصلاح عوامل و زمینه‌های عینی ایجاد واگرایی شهروندان از سیاست و حکومت؛ ۲- ایجاد ارزش‌های انسجام‌بخش توسط حکومت (حسینی، ۱۳۸۹: ۵۳). قدسی (۱۳۹۰: ۶۵) در تحقیقی به این نتیجه رسیده است که: مفهوم امنیت و قدرت دچار تحول معنایی وسیعی گشته و نقش رسانه‌های همگانی در این میان بسیار چشمگیر است. نائینی (۱۳۸۸: ۱۳) در پژوهشی چپستی، ابعاد و ویژگی‌های جنگ نرم را تشریح کرده است، ایشان بیان کرده که جنگ نرم به عنوان منبع و کانون اصلی تهدید در محیط امنیتی جدید به شمار می‌رود. متقی (۱۳۸۹: ۴۳) در مقاله‌ای بیان می‌کند: جنگ نرم یکی از الگوهای براندازی کم‌شدت محسوب

می‌شود که آمریکایی‌ها در قالب ادبیات دموکراتیک به کار گرفته‌اند. قربان‌خانی و صالحی (۱۳۹۹) در پژوهشی به بررسی موانع خلق دانش بومی پرداختند که یکی از این عوامل مرتبط با تهاجم فرهنگی است و در نهایت منجر به کاهش اعتمادبه‌نفس و همچنین فرار نخبگان از کشور می‌شود.

مبانی نظری

توسعه آگاهی‌بخشی در کشور به عنوان یکی از زیرساخت‌های توسعه، مهم و حائز اهمیت است (اسدی، وحیدپور و عقیلی، ۱۳۹۷: ۱۴). طی دو دهه گذشته حوادث طبیعی در سراسر دنیا منجر به مرگ حداقل سه میلیون نفر شده و ۸۰۰ میلیون نفر انسان دیگر نیز به نحوی آسیب دیده‌اند. حوادث غیرطبیعی جنگ که بیشتر از همه رخ می‌دهد، آسیب‌های فراوانی به انسان رسانده، طوری که بر اساس آمار موجود، بشریت در طول پنج هزار سال تاریخ تمدن خود ۱۴ هزار جنگ را دیده و در این جنگ‌ها بیش از چهار میلیارد انسان جان باخته‌اند. در طی این چند هزار سال فقط ۲۶۸ سال بدون جنگ و مناقشه بوده است (کلرمان، ۲۰۰۲). امروزه در قرن ۲۱ شیوه سلطه و کشورگشایی فرق کرده است و به شیوه‌ای که جنگ نرم (تهاجم فرهنگی) نامیده می‌شود، روی آورده‌اند، چون این شیوه هزینه کمتری دارد و محکومات بین‌المللی هم ندارد (امینان، ۱۳۸۶: ۹). یکی از شیوه‌های جنگ نرم توسعه بخش عملیات آفندی جنگ رسانه‌ای و گسترش هدفمند شبکه‌های ماهواره‌ای است، یعنی در این ترفند دشمن می‌خواهد حرف خود را در چهاردیواری خانه‌ها بیان کند (ضیایی‌پرور، ۱۳۸۴: ۶). کشور ایران در طول تاریخ به دلیل وجود ویژگی‌های جغرافیایی، اقتصادی، فرهنگی، طبیعی و سیاسی به خصوص واقع شدن در منطقه سوق الجیش خاورمیانه همواره در معرض تهدیدات و بحران‌های طبیعی و غیرطبیعی زیادی قرار گرفته و به دنبال آن خسارات مالی و جانی زیادی نیز از این راه به کشور تحمیل شده است (الیاسی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۳). از نظر بلایای غیرطبیعی با پیروزی انقلاب اسلامی و ویژگی ظلم ستیزی آن در برابر مستکبران جهان، سلطه‌گران تصمیم به از بین بردن و مقابله با آن پرداختند. در دهه اول انقلاب با

تدارک یک جنگ نابرابر به سرکردگی رژیم بعثی عراق با رهبری صدام از کشور عراق، کشور ما را مورد تجاوز و حمله نظامی قرار دادند ولی بعد از هشت سال جنگ که نتوانستند به اهداف شوم خود دست یابند، به فکر تهاجم فرهنگی روی آوردند (عبدالله‌خانی، ۱۳۸۵: ۵). در عرصه جنگ نرم، فرهنگ، نوع نگرش، هویت افراد و... مورد نظر قرار می‌گیرد، در این روش دشمن نیاز به پرتاب نارنجک ندارد، زیرا امروزه تلفن همراه همین نقش را بر عهده می‌گیرد، زخمی نمی‌کند، صدا ندارد، اما آسیب خود را می‌رساند؛ یعنی سبک زندگی غربی و آمریکایی در کشورهای مختلف ترویج می‌شود؛ بنابراین امکان دفاع را باید ترویج کرد، زیرا ظاهراً حمله‌ای نیست که دفاع ترویج شود (کرمی، ۱۳۸۷: ۱۴). در پاسخ به این پرسش که جنگ نرم چیست؟ صاحب‌نظران و محققان پاسخ‌های متفاوتی داده‌اند. مفهوم جنگ نرم که در برابر جنگ سخت به کار می‌رود، دارای تعریف واحدی نیست که مورد پذیرش همگان باشد، تلقی و برداشت افراد، جریان‌ها و دولت‌های گوناگون از جنگ نرم تا حدی متفاوت است. همچنین در برخی از تعاریف مرز بین جنگ نرم، عملیات روانی، قدرت نرم و تهدید نرم مشخص نیست. برخی از پاسخ‌ها به این پرسش عبارت است از:

۱. برخی جنگ نرم را تلاش برنامه‌ریزی شده برای استفاده از ابزارها و روش‌های تبلیغی، رسانه‌ای، سیاسی و روان‌شناختی، برای تأثیر نهادن بر حکومت‌ها، گروه‌ها و مردم کشورهای خارجی به منظور تغییر نگرش‌ها، ارزش‌ها و رفتارهای آنان می‌دانند (فازویو، ۲۰۰۷).
۲. بعضی، استفاده یک کشور از قدرت نرم برای دستکاری افکار عمومی کشور آماج و تغییر ترجیحات، نگرش‌ها و رفتارهای سیاسی آنان را جنگ نرم می‌دانند (نیا، ۲۰۰۳).
۳. جنگ نرم عبارت است از هرگونه اقدام غیرخسونت‌آمیز که ارزش‌ها و هنجارهای جامعه هدف را مورد هجوم قرار می‌دهد و سرانجام منجر به تغییر در الگوهای رفتاری موجود و خلق الگوهای جدید می‌شود که با الگوهای رفتاری مورد نظر نظام حاکم تعارض دارد (کرمی، ۱۳۸۷: ۱۶).

با توجه به این امر لزوم توجه به راه‌های مقابله با جنگ نرم دشمنان ضروری به نظر می‌رسد؛ بنابراین جامعه باید پاسخ دهد که چگونه می‌خواهد خودش را در برابر این جنگ نابرابر حفظ کند؟ و در مورد هر کدام از شرایطی که ممکن است اتفاق بیافتد، چگونه پاسخگو بوده و خود را تطبیق می‌دهد؟ یکی از نیازهای بشر حفظ بقا است که راهبرد اصلی هر جامعه محسوب می‌شود، بنابراین اگر ملتی نتواند بقا و هویت خود را حفظ کند، کم کم از بین می‌رود. جوامعی که توانسته‌اند بقای خود را حفظ کنند، جوامعی بوده‌اند که توانایی پاسخگویی به نیازها و تطابق با تغییر شرایط را داشته‌اند. انسان‌شناسان معتقدند ملت‌هایی در طول تاریخ باقی می‌مانند که بتوانند مکانیسم مناسب بقای خود را داشته باشند (فردور، ۱۳۸۷: ۱۲). راه‌های حفظ بقا و مقابله با تهدیدات طبیعی و غیرطبیعی در مرحله اول نیازمند شناختن آن‌ها و سپس داشتن راهبردهای مناسبی است که بحران‌ها را مدیریت نموده تا نظم جامعه محفوظ باقی بماند. این راهبردها در مقوله پدافند غیرعامل قابلیت دنبال شدن دارند. پدافند غیرعامل به عنوان صلح‌آمیزترین شیوه مقابله با تهدیدات و بلاها، مقوله‌ای فرهنگی است که نیاز به زمینه‌سازی مقتضی در جامعه دارد. آموزش و پرورش می‌تواند از ارگان‌های مهم ترویج این فرهنگ باشد. به نظر فلاسفه واقع‌گرایی علمی آموزش و پرورش باید انسان را نه تنها برای زندگی در جامعه آماده سازد، بلکه باید همه توانایی‌های او را به منظور آشنایی با جهان و تسلط بر آن پرورش دهد. از منظر رئالیسم‌های طبیعی هدف آموزش و پرورش، تربیت و پرورش قوای جسمانی، روانی، اجتماعی و آماده کردن افراد برای زندگی در بستر اجتماع و آمادگی آن‌ها برای مقابله با تهدیدات و مشکلات ممکن است (شریعتمداری، ۱۳۸۴: ۱۷). پدافند غیرعامل مجموعه اقداماتی است که موجب کاهش آسیب‌پذیری و افزایش پایداری در برابر تهدیدات خارجی می‌شود؛ به عبارت دیگر کاهش آسیب‌پذیری زیرساخت‌های حیاتی در برابر تهدیدات خارجی است. هدف از دفاع غیرعامل، استمرار فعالیت‌های زیربنایی، تأمین نیازهای حیاتی، تداوم خدمات‌رسانی عمومی و تسهیل اداره کشور در شرایط تهدید و بحران تجاوز خارجی و حفظ بنیه دفاعی به‌رغم حملات خصمانه و مخرب دشمن از طریق اجرای طرح‌های پدافند غیرعامل و کاستن آسیب‌پذیری مستحدثات و تجهیزات حیاتی و حساس کشور

است (کرمی، ۱۳۸۷: ۴). در کتاب «فرهنگ واژه‌های نظامی» دفاع غیرعامل این گونه تعریف شده است: استفاده از پوشش، اختفا، استتار، پراکندگی، فریب و واپایش حرکات در روشنایی (رستمی، ۱۳۷۸: ۱۴). پدافند غیرعامل به مجموعه اقدام‌هایی اطلاق می‌گردد که نیازمند به‌کارگیری جنگ‌افزار نبوده و با اجرای آن می‌توان از وارد شدن خسارت‌های مالی به تجهیزات و تأسیسات حیاتی نظامی و غیرنظامی و تلفات انسانی جلوگیری نموده یا میزان این خسارت‌ها و تلفات را به حداقل ممکن کاهش داد (موحدی‌نیا، ۱۳۸۵: ۱۶).

تعاریف مفاهیم

جنگ نرم: حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۷۳) جنگ نرم را این گونه تعریف کرده‌اند: مجموعه زنجیره‌ای به هم پیوسته از رسانه‌های گوناگون، اینترنت، ماهواره، تلویزیون، رادیو و... که در جهت مشخص حرکت می‌کنند تا سررشته تحولات جامعه را بر عهده گیرند. منظور از جنگ نرم در این پژوهش، سیاست‌ها و تبلیغات علیه جمهوری اسلامی ایران و همچنین زیر سؤال بردن فرهنگ ایران اسلامی از طریق رسانه‌های جمعی است.

پدافند غیرعامل: پدافند غیرعامل آماده‌سازی ذهنی، روحی، روانی، اجتماعی و فرهنگی است تا آسیب‌زایی بلاپای طبیعی و غیرطبیعی دشمن کم‌رنگ یا بی‌خطر گردد (تقی‌السادات، ۱۳۸۷: ۱۶). منظور از پدافند غیرعامل در این پژوهش، شیوه‌های مقابله و به حداقل رساندن آسیب‌های ناشی از تهاجم فرهنگی از طریق برنامه‌های پیشگیرانه و آگاهی دادن به دانش‌آموزان و فرهنگیان است.

تهاجم فرهنگی: ایجاد یک حالت بحرانی، عدم تعادل، اغتشاش و اختلال در سیستم را که عناصر آن را آداب و رسوم، اخلاقیات عرف، سبک زندگی، زبان، ادبیات، جنبه‌های شناختی، ارزش‌ها و هنجارها تشکیل می‌دهد، تهاجم فرهنگی گویند (لیند، ۱۹۸۹: ۶۵).

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق در زمره روش‌های توصیفی و راهبرد پیمایشی است و همچنین از نوع پژوهش‌های کاربردی به‌شمار می‌رود. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه دانش‌آموزان و

فرهنگیان (معلمان، مدیران، معاونان و مشاوران) مدارس متوسطه استان البرز در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ بود و نمونه آماری برابر ۵۳۶ نفر (۱۵۲ فرهنگی و ۳۸۴ دانش‌آموز) که به صورت خوشه‌ای از چهار منطقه استان یعنی شهرهای کرج، ساوج بلاغ، نظرآباد و گوهردشت انتخاب شدند. برای گردآوری اطلاعات به منظور بررسی و سنجش میزان آگاهی دانش‌آموزان و فرهنگیان از جنگ نرم و همچنین سنجش میزان آشنایی با پدافند غیرعامل دانش‌آموزان و فرهنگیان در برابر جنگ نرم از یک پرسشنامه محقق‌ساخته استفاده شده است که بر مبنای مدل مفهومی پژوهش تدوین گردید (جنگ نرم، پدافند غیرعامل در برابر آن و روش‌های توانمندسازی در برابر جنگ نرم) که روایی محتوایی و روایی صوری آن توسط پنج تن از متخصصین این حوزه در سازمان آموزش و پرورش استان و اساتید دانشگاه ۰/۷۹ به دست آمد. پایایی این پرسشنامه به شیوه بازآزمایی با استفاده از آزمون همبستگی اسپیرمن ۰/۸۶ به دست آمد. در حین طراحی سؤالات و گزینه‌ها متخصصان موضوعی در سازمان سفارش دهنده طرح پژوهشی مشارکت فعال داشته و به‌طور کامل منطبق با نظر ایشان تدوین شده‌اند (حراست و بسیج آموزش و پرورش استان البرز). انجام این مراحل به‌منظور تأمین روایی ابزار ضرورت دارد (قربانخانی، صالحی و مقدم‌زاده، ۱۳۹۹: ۱۳۹۸). برای گردآوری اطلاعات جهت شیوه‌های توانمندسازی دانش‌آموزان و فرهنگیان با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم ابتدا یک مصاحبه اکتشافی با ده تن از متخصصین این حوزه در دانشگاه، آموزش و پرورش استان البرز، ۱۰ تن از فرهنگیان و ۲۰ نفر از دانش‌آموزان برگزیده مسابقات قرآنی و درسی در مدارس انجام شد. روایی ابزار نیز به صورت محتوایی با توجه به مبانی نظری و توسط پنج تن از متخصصین این حوزه در سازمان آموزش و پرورش استان و دانشگاه ۰/۷۸ به دست آمد. انجام این اقدام برای اطمینان از صحت اندازه‌گیری ضرورت دارد (قربانخانی و صالحی، ۱۳۹۵). پایایی این پرسشنامه به شیوه بازآزمایی ۰/۸۹ به دست آمد. همچنین به منظور مقایسه میانگین دو گروه از آزمون T گروه‌های مستقل و برای مقایسه بیش از دو گروه از آزمون کروسکال والیس و به منظور رتبه‌بندی عوامل از نظر متخصصان از آزمون فریدمن استفاده شده است. پرسشنامه استفاده‌شده در این تحقیق به شکل مقیاس گاتمن طراحی شده است، به این صورت که در این مقیاس هم سؤالات با بار مثبت بوده - که نشان دهنده آشنایی بیشتر

پاسخگو با جنگ نرم و همچنین پدافند غیرعامل در برابر آن بوده است- و هم سؤالات با بار منفی که نشان دهنده آشنایی کمتر فرد با جنگ نرم و همچنین پدافند غیرعامل ضعیف در برابر آن بوده است.

یافته‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها

۱. میزان آشنایی دانش‌آموزان دوره دبیرستان استان البرز با جنگ نرم چگونه است؟
با توجه به تجزیه و تحلیل داده‌ها از بین ۳۸۴ دانش‌آموز مورد بررسی در گروه نمونه، میزان آشنایی با جنگ نرم ۲۶۵ نفر (۶۹ درصد) کم، ۱۰۲ نفر (۲۶/۶ درصد) متوسط و ۱۷ نفر (۴/۴ درصد) زیاد بوده است (جدول ۱).

جدول ۱: توزیع فراوانی، توصیفی میزان آشنایی دانش‌آموزان با جنگ نرم

میزان آشنایی با جنگ نرم	فراوانی	فراوانی درصد	میانگین	انحراف معیار	دامنه نمرات
کم	۲۶۵	۶۹,۰	۱۹/۳۲	۱۱/۸۳	۲-۶۶
متوسط	۱۰۲	۲۶,۶			
زیاد	۱۷	۴,۴			
کل	۳۸۴	۱۰۰,۰			

۲. میزان آشنایی دانش‌آموزان دوره دبیرستان استان البرز با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم چگونه است؟

با توجه به تحلیل داده‌ها از بین ۳۸۴ دانش‌آموز مورد بررسی در گروه نمونه، میزان آشنایی با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم ۲۴۹ نفر (۶۴/۸ درصد) کم، ۱۱۲ نفر (۲۹/۲ درصد) متوسط و ۲۳ نفر (شش درصد) زیاد بوده است.

جدول ۲: توزیع فراوانی، توصیفی میزان آشنایی دانش‌آموزان با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم

میزان آشنایی با پدافند غیرعامل	فراوانی	فراوانی درصد	میانگین	انحراف معیار	دامنه نمرات
کم	۲۴۹	۶۴,۸	۱۸/۵۸	۱۱/۴۵	۰-۶۵
متوسط	۱۱۲	۲۹,۲			
زیاد	۲۳	۶,۰			
کل	۳۸۴	۱۰۰,۰			

۳. میزان آشنایی فرهنگیان دوره دبیرستان استان البرز با جنگ نرم چگونه است؟
 با توجه تحلیل داده‌ها از بین ۱۵۲ فرهنگی مورد بررسی در گروه نمونه، میزان آشنایی با جنگ نرم ۹۰ نفر (۵۹/۲ درصد) کم، ۳۹ نفر (۲۵/۷ درصد) متوسط و ۲۳ نفر (۱۵/۱ درصد) زیاد بوده است.

جدول ۳: توزیع فراوانی، توصیفی میزان آشنایی فرهنگیان با جنگ نرم

دامنه نمرات	انحراف معیار	میانگین	فراوانی درصد	فراوانی	میزان آشنایی با جنگ نرم
۵-۵۷	۱۲/۳	۲۳/۰۲	۵۹,۲	۹۰	کم
			۲۵,۷	۳۹	متوسط
			۱۵,۱	۲۳	زیاد
			۱۰۰,۰	۱۵۲	کل

۴. میزان آشنایی فرهنگیان دوره دبیرستان استان البرز با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم چگونه است؟

با توجه به تحلیل داده‌ها از بین ۱۵۲ فرهنگی مورد بررسی در گروه نمونه، میزان آشنایی با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم ۹۳ نفر (۶۱/۲ درصد) کم، ۳۰ نفر (۱۹/۷ درصد) متوسط و ۲۹ نفر (۱۹/۱ درصد) زیاد بوده است.

جدول ۴: توزیع فراوانی، توصیفی میزان آشنایی فرهنگیان با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم

دامنه نمرات	انحراف معیار	میانگین	فراوانی درصد	فراوانی	میزان آشنایی با پدافند غیرعامل
۴-۵۷	۱۱/۷۸	۲۱/۹۹	۶۱,۲	۹۳	کم
			۱۹,۷	۳۰	متوسط
			۱۹,۱	۲۹	زیاد
			۱۰۰,۰	۳۸۴	کل

۵. آیا میزان آشنایی دانش‌آموزان دوره دبیرستان استان البرز با جنگ نرم با توجه به جنسیت آن‌ها تفاوت دارد؟

مقایسه میانگین میزان آشنایی دانش‌آموزان دوره دبیرستان استان البرز با جنگ نرم با توجه به جنسیت آن‌ها نشان می‌دهد که در سطح توصیفی آشنایی با جنگ نرم دانش‌آموزان

دختر کمی بیشتر ($M=19.51, SD=11.73$) از میانگین آشنایی با جنگ نرم دانش‌آموزان پسر ($M=19.13, SD=11.96$) بوده است، با توجه به مقدار p محاسبه‌شده که برابر $0/678$ و از سطح معنی‌داری $\alpha = 0/05$ بزرگ‌تر است، از نظر آماری تفاوت معناداری بین دو گروه وجود ندارد.

جدول ۵: آزمون T برای مقایسه میانگین میزان آشنایی با جنگ نرم دانش‌آموزان دختر و پسر

جنسیت	N	M	SD	t	df	p
دختر	۱۹۴	۱۹/۱۳	۱۱/۷۳	۰/۴۰۴	۳۸۲	۰/۶۷۸
پسر	۱۹۰	۱۹/۵۱	۱۱/۹۶			

۶. آیا میزان آشنایی دانش‌آموزان دوره دبیرستان استان البرز با پدافند غیرعامل در

برابر جنگ نرم با توجه به جنسیت آن‌ها تفاوت دارد؟

مقایسه میانگین میزان آشنایی دانش‌آموزان دوره دبیرستان استان البرز با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم نشان می‌دهد که در سطح توصیفی آشنایی با جنگ نرم دانش‌آموزان دختر کمی بیشتر ($M=18.81, SD=11.99$) از میانگین آشنایی با جنگ نرم دانش‌آموزان پسر ($M=18.34, SD=11.9$) بوده است، با توجه به مقدار p محاسبه‌شده از نظر آماری تفاوت معناداری بین دو گروه وجود ندارد.

جدول ۶: آزمون T برای مقایسه میانگین میزان آشنایی با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم دانش‌آموزان

جنسیت	N	M	SD	t	df	p
دختر	۱۹۴	۱۸/۸۱	۱۱/۹۹	۰/۳۱۱	۳۸۲	۰/۷۵۶
پسر	۱۹۰	۱۸/۳۴	۱۰/۹			

۷. آیا میزان آشنایی فرهنگیان دوره دبیرستان استان البرز با جنگ نرم با توجه به

جنسیت آن‌ها تفاوت دارد؟

مقایسه میانگین میزان آشنایی فرهنگیان دوره دبیرستان استان البرز با جنگ نرم با توجه به جنسیت آن‌ها نشان می‌دهد که در سطح توصیفی آشنایی با جنگ نرم فرهنگیان مرد بیشتر از میانگین آشنایی با جنگ نرم فرهنگیان زن بوده است، با توجه به مقدار p

محاسبه شده، از نظر آماری تفاوت معناداری بین دو گروه وجود دارد و بر اساس مقایسه میانگین‌ها می‌توان گفت که آشنایی با جنگ نرم فرهنگیان مرد بیشتر از فرهنگیان زن است.

جدول ۷: آزمون T برای مقایسه میانگین میزان آشنایی با جنگ نرم فرهنگیان زن و مرد

جنسیت	N	M	SD	t	df	p
زن	۷۸	۱۹/۱۴	۹/۰۱	۴/۲	۳۸۲	۰/۰۰۱
مرد	۷۴	۲۷/۱۱	۱۳/۹۴			

۸. آیا میزان آشنایی فرهنگیان دوره دبیرستان استان البرز با پدافند غیرعامل در برابر

جنگ نرم با توجه به جنسیت آن‌ها تفاوت دارد؟

مقایسه میانگین میزان آشنایی فرهنگیان دوره دبیرستان استان البرز با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم با توجه به جنسیت آن‌ها نشان می‌دهد که در سطح توصیفی آشنایی با جنگ نرم فرهنگیان مرد بیشتر ($M=25.32$, $SD=13.27$) از میانگین آشنایی با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم فرهنگیان زن ($M=18.83$, $SD=13.20$) بوده است. به منظور مقایسه میانگین‌ها و با توجه به برابری واریانس‌ها از آزمون t مستقل به روش واریانس ادغام شده استفاده شد، با توجه به p -مقدار محاسبه شده که از سطح معنی داری $\alpha = 0/05$ کوچک تر است، از نظر آماری تفاوت معناداری بین دو گروه وجود دارد و بر اساس مقایسه میانگین‌ها می‌توان گفت که آشنایی با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم فرهنگیان مرد بیشتر از فرهنگیان زن است.

جدول ۸: آزمون T برای مقایسه میانگین میزان آشنایی با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم فرهنگیان زن و

مرد

جنسیت	N	M	SD	t	df	p
زن	۷۸	۱۸/۸۳	۹/۲۰	۳/۵	۳۸۲	۰/۰۰۱
مرد	۷۴	۲۵/۳۲	۱۳/۲۷			

۹. آیا میزان آشنایی فرهنگیان دوره دبیرستان استان البرز با جنگ نرم با توجه به

میزان تحصیلات آن‌ها تفاوت دارد؟

مقایسه میزان آشنایی فرهنگیان با جنگ نرم با توجه به میزان تحصیلات آن‌ها بر اساس محاسبات از طریق آزمون ناپارامتریک کروسکال والیس به دست آمده و چون مقدار p کوچک تر از سطح معنی‌داری $\alpha=0/05$ است، می‌توان گفت میزان آشنایی فرهنگیان با جنگ نرم با توجه به میزان تحصیلات آن‌ها یکسان نیست و تفاوت معنی‌داری بین میزان آشنایی فرهنگیان با جنگ نرم با توجه به میزان تحصیلات آن‌ها وجود دارد. مقایسه رتبه‌ها نشان می‌دهد که فرهنگیان فوق لیسانس و بالاتر و سپس فرهنگیان لیسانس به ترتیب بیشترین میزان آشنایی را با جنگ نرم دارند و فرهنگیان دیپلم و فوق دیپلم به ترتیب کمترین میزان آشنایی را با جنگ نرم دارند.

جدول ۹: آماره‌های آزمون کروسکال والیس برای مقایسه آشنایی میزان فرهنگیان با جنگ نرم

میزان آشنایی با جنگ نرم	تعداد	میانگین رتبه	آماره کای دو	درجه آزادی	معنی‌داری
دیپلم	۸	۴۴/۵۶	۱۹/۷۱	۳	۰/۰۰۰
فوق دیپلم	۲۳	۴۵/۷۸			
لیسانس	۹۸	۸۳/۴۲			
فوق لیسانس و بالاتر	۲۳	۸۸/۸۵			

۱۰. آیا میزان آشنایی فرهنگیان دوره دبیرستان استان البرز با پدافند غیرعامل در

برابر جنگ نرم با توجه به میزان تحصیلات آن‌ها تفاوت دارد؟

مقایسه میزان آشنایی فرهنگیان با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم بر اساس محاسبات از طریق آزمون ناپارامتریک کروسکال والیس به دست آمده و چون مقدار p کوچک تر از سطح معنی‌داری $\alpha=0/05$ است، فرض صفر رد می‌شود. در نتیجه می‌توان گفت میزان آشنایی فرهنگیان با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم با توجه به میزان تحصیلات آن‌ها یکسان نیست. مقایسه رتبه‌ها نشان می‌دهد که فرهنگیان لیسانس و سپس فرهنگیان فوق - لیسانس و بالاتر به ترتیب بیشترین میزان آشنایی را با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم

دارند و فرهنگیان فوق دیپلم و دیپلم به ترتیب کمترین میزان آشنایی را با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم دارند.

جدول ۱۰: آماره‌های آزمون برای مقایسه میزان آشنایی فرهنگیان با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم

معنی داری	درجه آزادی	آماره کای دو	میانگین رتبه	تعداد	میزان آشنایی با پدافند غیرعامل	
۰/۰۰۰	۳	۱۹/۷۴	۵۱/۷۵	۸	دیپلم	
			۴۴/۲۶	۲۳	فوق دیپلم	
			۸۵/۹۲	۹۸	لیسانس	
			۷۷/۲۰	۲۳	فوق لیسانس و بالاتر	

۱۱. آیا میزان آشنایی دانش‌آموزان دوره دبیرستان استان البرز با جنگ نرم با توجه به

رشته تحصیلی آن‌ها تفاوت دارد؟

مقایسه میزان آشنایی دانش‌آموزان با جنگ نرم بر اساس محاسبات از طریق آزمون ناپارامتریک کروسکال و الیس به دست آمده و چون مقدار p کوچک تر از سطح معنی‌داری $\alpha=0/05$ است، فرض صفر رد می‌شود. در نتیجه می‌توان گفت میزان آشنایی دانش‌آموزان با جنگ نرم با توجه به رشته تحصیلی آن‌ها یکسان نیست. مقایسه رتبه‌ها نشان می‌دهد که دانش‌آموزان رشته‌های علوم تجربی، علوم انسانی، ریاضی و فیزیک به ترتیب بیشترین میزان آشنایی را با جنگ نرم دارند و دانش‌آموزان رشته‌های کار و دانش و فنی و حرفه‌ای به ترتیب کمترین میزان آشنایی را با جنگ نرم دارند.

جدول ۱۱: آماره‌های آزمون کروسکال و الیس برای مقایسه میزان آشنایی دانش‌آموزان با جنگ نرم

معنی داری	درجه آزادی	آماره کای دو	میانگین رتبه	تعداد	آشنایی با جنگ نرم	
۰/۰۰۱	۴	۲۲/۶۸	۲۰۸/۳۳	۱۰۳	علوم انسانی	
			۲۱۰/۷۱	۷۸	علوم تجربی	
			۲۰۶/۴۲	۱۰۱	ریاضی و فیزیک	
			۱۶۰/۲۸	۵۰	فنی و حرفه‌ای	
			۱۳۷/۷۷	۵۲	کار و دانش	

۱۲. آیا میزان آشنایی دانش‌آموزان دوره دبیرستان استان البرز با پدافند غیرعامل در

برابر جنگ نرم با توجه به رشته تحصیلی آن‌ها تفاوت دارد؟

مقایسه میزان آشنایی دانش‌آموزان با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم بر اساس محاسبات از طریق آزمون ناپارامتریک کروسکال والیس به دست آمده و چون مقدار p کوچک تر از سطح معنی‌داری $\alpha=0/05$ است، فرض صفر رد می‌شود. در نتیجه می‌توان گفت میزان آشنایی دانش‌آموزان با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم با توجه به رشته تحصیلی آن‌ها یکسان نیست و تفاوت معنی‌داری بین میزان آشنایی دانش‌آموزان با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم با توجه به رشته تحصیلی آن‌ها وجود دارد. مقایسه رتبه‌ها نشان می‌دهد که دانش‌آموزان رشته‌های ریاضی و فیزیک، علوم انسانی و علوم تجربی به ترتیب بیشترین میزان آشنایی را با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم دارند و دانش‌آموزان رشته‌های کار و دانش و فنی و حرفه‌ای به ترتیب کمترین میزان آشنایی را با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم دارند.

جدول ۱۲: آماره‌های آزمون کروسکال‌والیس مقایسه میزان آشنایی دانش‌آموزان با پدافند غیرعامل در

برابر جنگ نرم

معنی‌داری	درجه آزادی	آماره کای دو	میانگین رتبه	تعداد	میزان آشنایی با پدافند غیرعامل	رشته تحصیلی
۰/۰۰۰	۴	۲۲/۶۸	۲۰۵/۶۶	۱۰۳	علوم انسانی	
			۱۹۷/۸۵	۷۸	علوم تجربی	
			۲۳۵/۶۲	۱۰۱	ریاضی و فیزیک	
			۱۵۷/۸۰	۵۰	فنی و حرفه‌ای	
			۱۰۸/۰۴	۵۲	کار و دانش	

۱۳- روش‌های توانمندسازی پدافند غیرعامل دانش‌آموزان و فرهنگیان دوره

دبیرستان استان البرز در برابر جنگ نرم از نظر آن‌ها چگونه است؟

تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق آزمون ناپارامتریک فریدمن نشان داد که اولویت مؤثر بودن ۶۱ مورد از روش‌های توانمندسازی و آگاهی دانش‌آموزان و دیگر شهروندان با پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم به شرح جدول ۱۳ است.

جدول ۱۳: ترتیب روش‌های مؤثر در توانمندسازی و پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم

ردیف	رتبه میانگین	روش‌های توانمندسازی پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم
۱	۳۷,۸۳	آموزش استفاده صحیح و مفید از اینترنت، ماهواره و موبایل در جلسات پرورشی و گفتن مزایا و معایب این وسایل ارتباطی در مدارس
۲	۳۶,۶۱	گسترش مفاهیم پدافند غیرعامل در فرهنگ عمومی
۳	۳۵,۸۲	تقویت مسئولیت‌پذیری شهروندان نسبت به سرنوشت کشور
۴	۳۴,۶۳	گسترش عواطف عمیق میهن‌دوستی در میان شهروندان
۵	۳۴,۵۱	ترویج فرضیه نجات‌بخش نماز در خانواده، مدرسه و سطح جامعه و اقامه آن به منظور قطع ریشه فحشاء و منکرات.
۶	۳۴,۴۹	ایجاد و گسترش اماکن فرهنگی، مطالعاتی، علمی، باشگاه‌ها و سالن‌های ورزشی، کانون‌های پرورشی، فرهنگسراها، کتابخانه‌ها، فضاهای تفریحی سالم، فضای سبز و پارک‌ها در سطح جامعه
۷	۳۴,۳۸	آموزش اصل فریب دشمن در پدافند غیر عامل در برابر جنگ نرم
۸	۳۴,۲۲	علائم و نشانه‌های حمله فرهنگی برای مردم توضیح داده شود.
۹	۳۴,۱۳	شناخت فتنه‌ها و ترفندهای دشمن و مقابله صحیح با آن
۱۰	۳۴,۰۸	آموزش اصل مقاوم‌سازی در پدافند غیر عامل در برابر جنگ نرم
۱۱	۳۴,۰۲	تقویت اعتمادبه‌نفس مردم به داشته‌های فرهنگی و ملی خود
۱۲	۳۳,۹۸	توزیع CD یا DVD آموزشی درباره جنگ نرم و پدافند غیر عامل در برابر آن به صورت رایگان در بین دانش‌آموزان
۱۳	۳۳,۸۵	آشنایی و ایجاد شناخت و معرفت نسبت به امام عصر (عج) و فرهنگ مهدویت
۱۴	۳۳,۷۲	ساخت و تولید فیلم‌های جذاب با رعایت شئون اخلاقی و مبتنی بر پیشینه تاریخی با هدف تقویت هویت ملی و مذهبی
۱۵	۳۳,۶۳	ترغیب نوجوانان و جوانان به حفظ امنیت ملی
۱۶	۳۳,۶۱	مسئولین سیاسی و اجرایی کشور سعی کنند با مردم رو راست باشند، اگر در جایی عمل یا تصمیم اشتباهی انجام گرفته است، جرأت اقرار به آن را داشته باشند
۱۷	۳۳,۴۷	استفاده از فناوری و تکنولوژی در توسعه و ترویج اخلاق، تفکر دینی، مناسبات اجتماعی، شناخت ترفندهای دشمن، ایجاد معرفت در هموعان نسبت به فضایل انسانی، پیشگیری از آسیب‌ها اجتماعی، اعتقادی و...
۱۸	۳۳,۳۷	ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در بین نوجوانان و جوانان
۱۹	۳۳,۳۰	آموزش اصل اختفاء در پدافند غیر عامل در برابر جنگ نرم
۲۰	۳۳,۱۹	آموزش اصل پراکندگی در پدافند غیر عامل در برابر جنگ نرم
۲۱	۳۳,۱۷	اطلاع‌رسانی به‌موقع برای ایجاد آمادگی دائمی در مردم

ردیف	رتبه میانگین	روش‌های توانمندسازی پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم
۲۲	۳۳,۱۴	جلب اعتماد عمومی به منابع اطلاع‌رسانی داخلی
۲۳	۳۳,۰۴	ساخت فیلم‌ها و نمایشنامه‌های جذاب با هدف ایجاد اتحاد و همبستگی ملی
۲۴	۳۲,۹۹	برگزاری میزگردهای دانش‌آموزی در صداوسیما پیرامون نیازهای نوجوانان و جوانان و انتظارشان از بزرگسالان و مسئولان مملکتی
۲۵	۳۲,۹۶	ترغیب نوجوانان و جوانان به حفظ استقلال کشور
۲۶	۳۲,۹۳	مقاوم‌سازی فکری مردم برای کاهش خسارات جنگ نرم
۲۷	۳۲,۹۱	روشن کردن افکار عمومی از خطرات استفاده ناسنجیده و غیراخلاقی از رسانه‌های ارتباطی جدید مثل ماهواره، اینترنت و موبایل و ...
۲۸	۳۲,۷۳	شناسایی اهداف جنگ نرم دشمن برای معلمان و دانش‌آموزان
۲۹	۳۲,۶۶	ترغیب نوجوانان و جوانان به حفظ تمامیت ارضی کشور
۳۰	۳۲,۶۵	ولایت‌پذیری و توجه جدی به دستورات و رهنمودهای ولی فقیه در عرصه‌های مختلف سیاسی، اجتماعی، اخلاقی و ... اجرای فرامین ولایت به منظور مصون ماندن از انحرافات و پیشگیری از تفرقه و اختلاف
۳۱	۳۲,۶۱	کم‌رنگ نمودن جاذبه‌های فرهنگی غرب به صورت‌های مختلف از جمله زدودن خرافات و زنده نگه داشتن سنت‌های اصیل مذهبی و رواج و نشر جاذبه‌های فرهنگ‌های اسلامی و ملی ...
۳۲	۳۲,۳۷	آموزش اصل استتار در پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم
۳۳	۳۲,۳۳	ویژگی‌های عوامل داخلی دشمن برای شهروندان تبیین شود.
۳۴	۳۲,۱۶	از بین بردن احساس حقارت در مورد فرهنگ خودی از طریق معرفی فرهنگ غنی و مترقی اسلام و تمدن درخشان ایران در گذشته و تلاش وسیع برای شناساندن ارزش‌های فرهنگ خودی
۳۵	۳۲,۰۱	ارتقای حس حفظ هویت مذهبی برای شهروندان از طریق آموزش و پرورش و صداوسیما
۳۶	۳۲	توجه دادن نشریه‌های فعال جامعه به ارزش‌های انسانی نظیر خودشناسی و پی بردن به کرامت و شرافت انسانی خود
۳۷	۳۱,۹۹	آشنایی اولیاء و کارکنان مدارس (مدیران، مربیان، دبیران و ...) با فناوری جدید و نحوه استفاده از آن به‌منظور کنترل و نظارت بر استفاده فرزندان از این پدیده
۳۸	۳۱,۷۰	ارتقای حس حفظ هویت قومی برای شهروندان از طریق آموزش و پرورش و صداوسیما
۳۹	۳۱,۶۷	گسترش عواطف عمیق دفاع و ضدیت با سرمایه‌داری
۴۰	۳۱,۵۲	توسعه اینترنت نباید به توسعه مصرف یا بازتولید محتوای آن محدود شود، بلکه باید گسترش فرهنگ بومی مذهبی و مقاومت فرهنگی را به دنبال داشته باشد.
۴۱	۳۱,۱۱	ارتقای سطح فرهنگی جامعه با چاپ و تولید کتب و نشریات، رمان‌های مختصر برای مقابله با تهاجمات فرهنگی از این طریق

ردیف	رتبه میانگین	روش‌های توانمندسازی پدافند غیرعامل در برابر جنگ نرم
۴۲	۳۱,۰۳	با استفاده از صداوسیما موضوع پدافند غیرعامل برای مردم تکرار شود تا مأنوس ذهن آن‌ها گردد.
۴۳	۳۰,۹۸	ارتقای حس حفظ هویت ملی برای شهروندان از طریق آموزش و پرورش و صداوسیما
۴۴	۳۰,۹۶	وارد کردن بحث پدافند غیرعامل به متون آموزش و پرورش
۴۵	۳۰,۸۰	تأکید رهبران و مدیران عالی سازمان‌ها در اجرای کامل موضوع پدافند غیرعامل
۴۶	۳۰,۶۴	تشریح جنگ نرم و پدافند غیر عمل در برابر آن در جلسات انجمن اولیاء و مربیان مدارس
۴۷	۳۰,۳۸	اختصاص چند واحد درسی با عنوان پدافند غیرعامل به دروس همه رشته‌ها در مدارس
۴۸	۲۸,۱۷	کنترل و نظارت دانش‌آموزان برای جلوگیری از رد و بدل کردن عکس‌ها، نوارها و... و ارائه آموزش‌های مناسب به نوجوانان ... پیرامون اثرات نامطلوب این ابزارها
۴۹	۲۶,۸۵	پرمحتوا کردن کلاس‌های قرآن و تعلیمات دینی با استفاده از راهبردهای جدید آموزشی و رعایت مراحل یادگیری برای درونی کردن باورهای دینی
۵۰	۲۵,۲۸	بالا بردن سطح آگاهی جوانان در مورد تهاجم فرهنگی دشمن و خطراتی که در سر راه است از طریق سخنرانی‌ها و تشکیل سمینارها و سایر شیوه‌های فرهنگی با استفاده از قالب‌های هنری مؤثر
۵۱	۲۵,۲۱	تمرکززدایی و توزیع مراکز اطلاع‌رسانی برای ارائه کمک‌های اولیه جنگ نرم
۵۲	۲۴,۷۵	پناهگاه‌های جنگ نرم مانند خواص، روحانیون، مساجد، دانشگاه، مدرسه، بسیج، روزنامه‌ها، سایت‌های اینترنتی، صداوسیما و حتی خانواده نیز حالت جنگی گرفته تا در صورت لزوم به یاری افراد آسیب‌دیده بشتابند.
۵۳	۲۴,۰۶	مطالب جالب و زیادی در رابطه با پدافند غیر عامل در سایت‌های اینترنتی برای مخاطبان ارائه گردد.
۵۴	۲۳,۵۰	به تصویر کشیدن ارزش‌های عالی اسلامی به صورت فیلم‌ها و سریال‌های مناسب به‌ویژه صحنه‌های زیبا و سازنده و ایثارگری‌های جوانان در هشت سال دفاع مقدس
۵۵	۲۳,۴۹	ایجاد سوءظن دائمی شهروندان نسبت به دشمن
۵۶	۲۳,۴۸	اشاعه برنامه‌هایی که بتواند تهاجم فرهنگی را به‌عنوان یک خطر عظیم در اذهان زنده و تنور آن را گرم نگه دارد.
۵۷	۲۳,۳۱	توجه سیاست‌گذاران فرهنگی به امر دفاع غیر عامل
۵۸	۲۳,۲۲	به‌کارگیری توانایی‌های نخبگان در تثبیت مبانی فرهنگی و اجتماعی دفاع غیر عامل
۵۹	۲۳,۱۰	وارد کردن بحث پدافند غیرعامل به متون آموزشی مقطع ابتدایی تا دانشگاه
۶۰	۲۲,۷۶	تولید فیلم‌های مذهبی، بامحتوا و آموزنده و با رعایت مسائل دینی و مذهبی در فیلم‌ها و سریال‌هایی که تولید می‌شود برای تقویت هویت مذهبی و دینی شهروندان
۶۱	۲۱,۵۶	تولید فیلم‌هایی مستند درباره آثار استفاده ناسنجیده از رسانه‌های ارتباطی جدید

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

الف: نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج به دست آمده از تحقیق در سؤالات اول و سوم می‌توان گفت که دانش‌آموزان و فرهنگیان استان البرز آشنایی کاملی با جنگ نرم ندارند و آن‌ها به‌خصوص دانش‌آموزان اهداف دشمنان را از تولید برنامه‌های ماهواره‌ای، سایبری، رادیویی و ... دیگر وسایل فناوری اطلاعات که می‌شود از طریق آن‌ها راحت تر افکار مردمان جوامع را تحت تأثیر قرار داد، آگاهی ندارند و بیشتر افراد مورد آزمون همان عملی را انجام می‌دهند که دشمنان و استعمارگران می‌خواهند و بعضی از افراد جامعه ما در برابر جنگ رسانه‌ای و فرهنگی استعمارگران نومفعلانه عمل می‌کنند و با توجه به اینکه دشمنان جهت ضربه زدن هرچه بیشتر به مسلمانان به خصوص در کشور ما باورهای مذهبی و اعتقادات آن‌ها را مورد هدف قرار داده‌اند و امروزه از طریق انجمن‌های فراماسونری سعی در به وجود آوردن فرقه‌های مذهبی ساختگی و نوظهور و به‌خصوص شیطان‌پرستی دارند و به شدت جهت موفقیت خود در این زمینه سرمایه‌گذاری و تبلیغ می‌کنند و متأسفانه بعضی از دانش‌آموزان تحت تأثیر آن‌ها قرار گرفته و ارتباط مستقیم یا غیرمستقیم با آن‌ها دارند و این اوج مغلوبیت در برابر جنگ نرم دشمن است که باید چاره‌اندیشی شود. نتایج به دست آمده از این تحقیق با یافته‌های عزیزی (۱۳۸۸) و شکوهی مقدم و همکاران (۱۳۹۱) که نشان دادند میزان آشنایی با جنگ نرم ۳۳/۵ درصد دانشجویان کم، ۶۲/۳ درصد متوسط و ۴/۲ درصد زیاد بوده است، همسویی دارد.

طبق نتایج به دست آمده از سؤالات ۲ و ۴؛ می‌توان گفت که جامعه ما به‌خصوص وزارت آموزش و پرورش در زمینه روش‌های مقابله و پیشگیری با جنگ نرم بر اساس فرهنگ‌سازی زیاد موفق عمل نکرده است و بیشتر این قشر از جامعه ما در مقابل جنگ نرم منفعلانه عمل می‌کنند و در زمینه آماده‌سازی ذهنی، روحی، روانی، اجتماعی و فرهنگی دانش‌آموزان و معلمان در برابر جنگ نرم وزارتخانه برنامه‌های جامع، هدفمند و مدونی را نتوانسته است اجرا کند. این نتایج با یافته‌های زیوری رحمان (۱۳۸۹) در استان کرمان نشان داد میزان آشنایی آنان با پدافند غیرعامل در برابر این عوامل (به این نتیجه رسید که میزان

آشنایی ۴۳ درصد دانش‌آموزان با پدافند غیرعامل بالا و ۵۷ درصد پایین و میزان آشنایی ۵۶ درصد کارمندان با پدافند غیرعامل بالا و ۴۴ درصد پایین و میزان آشنایی ۶۲ درصد اولیاء با پدافند غیرعامل پایین و ۳۸ درصد بالا بوده است) همخوانی دارد. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از سؤال ۵ تا ۸ می‌توان گفت که میزان آشنایی دانش‌آموزان با جنگ نرم و پدافند غیرعامل در برابر آن در بین دختران و پسران تفاوت ندارد و هر دو به‌طور تقریبی در یک سطح هستند، این نتایج با یافته‌های زیوری رحمان (۱۳۹۱) همخوانی دارد؛ بنابراین برنامه‌ریزان و مسئولین باید برای هر دو نوع مدرسه برنامه‌های همسان داشته باشند؛ ولی فرهنگیان مرد بیشتر از فرهنگیان زن با جنگ نرم و پدافند غیرعامل در برابر آن آشنایی دارند. طبق یافته‌های سؤالات ۹ و ۱۰ تحقیق فرهنگیان فوق لیسانس و بالاتر و سپس فرهنگیان لیسانس، فوق دیپلم و دیپلم به ترتیب بیشترین میزان آشنایی با جنگ نرم و پدافند غیرعامل در برابر آن را دارند، بنابراین می‌توان گفت که هرچقدر تحصیلات فرهنگیان بیشتر شود، آن‌ها بهتر می‌توانند اهداف دشمن را تشخیص دهند و راه‌های مقابله با جنگ نرم دشمن و چگونه خنثی کردن حملات نرم دشمن را بهتر می‌دانند و به دنبال آن فرهنگیان با سواد بالاتر آسیب‌پذیری کمتری نسبت به فرهنگیان کم‌سوادتر از سلطه‌گران خواهند داشت. یافته‌های سؤالات ۱۱ و ۱۲ نشان داد که دانش‌آموزان رشته‌های علوم تجربی، علوم انسانی، ریاضی و فیزیک به ترتیب بیشترین میزان آشنایی با جنگ نرم و پدافند غیرعامل در برابر آن را دارند و دانش‌آموزان رشته‌های کار و دانش و فنی و حرفه‌ای به ترتیب کمترین میزان آشنایی با جنگ نرم و پدافند غیرعامل در برابر آن را دارند؛ شاید به این دلیل باشد که در مدارس کار و دانش و فنی و حرفه‌ای بیشتر تقویت مهارت فنی مد نظر قرار می‌گیرد تا تربیت دینی و مذهبی، فرهنگی و اعتقادی آن‌ها ولی در رشته‌های دیگر علاوه بر آموزش علمی افراد تربیت دینی و مذهبی، فرهنگی و اعتقادی آن‌ها هم خیلی مورد توجه قرار می‌گیرد. نتایج سؤال ۱۳ حاکی از آن است که فرهنگیان و دانش‌آموزان بیشتر، آموزش استفاده صحیح و مفید از وسایل ارتباط جمعی و فناوری‌های اطلاعاتی جدید به دانش‌آموزان، فرهنگ‌سازی عمومی پدافند غیرعامل، گسترش حس میهن‌پرستی و حساسیت در برابر ارزش‌ها و ارتقاء و تقویت باورهای دینی و مذهبی و عمل به مسائل

دینی و ایجاد اتحاد و همبستگی، گسترش حساسیت در زمینه استقلال کشور از جنبه‌های مختلف را در توانمندی‌های خود و دیگران مؤثر می‌دانند که بر این اساس بایستی به آن توجه ویژه‌ای نمود و برنامه‌هایی متناسب با آن طراحی و در جهت توانمندی‌های اجرا کرد.

ب: پیشنهاد‌های برگرفته از نتایج

- با توجه به اینکه نتایج تحقیق نشان داد میزان آشنایی دانش‌آموزان با جنگ نرم و پدافند غیرعامل در برابر آن در بین دختران و پسران تفاوت ندارد، بنابراین برنامه‌ریزان و مسئولین باید برای هر دو نوع مدرسه برنامه‌های همسان ولی با در نظر گرفتن تفاوت‌های جنسیتی با شناخت اینکه هر جنسیت از کدام طریق بیشتر آسیب می‌بینند، داشته باشند.
- با توجه به اینکه نتایج تحقیق نشان داده دانش‌آموزانی که والدین آن‌ها دارای تحصیلات دانشگاهی به‌خصوص فوق لیسانس و بالاتر دارند، آشنایی کمتری با جنگ نرم و پدافند غیرعامل در برابر آن دارند؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود دانشگاه‌ها سعی کنند در سطح تحصیلات تکمیلی دروسی با عنوان جنگ نرم و پدافند غیرعامل در برابر آن ارائه دهند.
- باید مسئولین تربیتی و آموزشی کشور با دلایل مستند و عقل‌پسند اهداف دشمنان از جنگ نرم و تولید بعضی برنامه‌ها و ارائه مطالب از طریق رسانه‌های جمعی را برای شهروندان به‌خصوص دانش‌آموزان مشخص کنند و سپس پدافند غیرعامل یعنی شیوه برخورد با این عوامل و چگونگی پیشگیری از در امان ماندن این آسیب‌ها را به آن‌ها آموزش دهند و در این زمینه همایش برگزار کرده و فراخوان مقاله با جوایز ویژه انجام گیرد.

فهرست منابع و مآخذ

الف. منابع فارسی

- ابراهیمی، محمد (۱۳۸۷)، *الزامات فرهنگی پدافند غیرعامل*، میزگرد اساتید دانشگاه‌های کشور و مسئولان سازمان پدافند غیرعامل، تهران: سازمان پدافند غیرعامل.
- احمدزاده کرمانی، روح‌الله (۱۳۸۸)، درآمدی بر ماهیت‌شناسی جنگ نرم پس از انقلاب اسلامی ایران، *فصلنامه مطالعاتی بسیج*، ۱۲(۴۳)، صص ۵۳-۳۹.
- اسدی، عباس؛ فریدپور، داوود و عقیلی، سید وحید (۱۳۹۷)، الزامات توسعه آگاهی‌بخشی در جامعه اسلامی و تأثیر آن بر توسعه دفاعی، *دانش راهبردی*، ۳۲(۳۲)، صص ۱۵۵-۱۳۳.
- امینیان، بهادر (۱۳۸۶)، *آمریکا و ناتو، پایایی و گسترش ناتو و هژمونی آمریکا*، تهران: دانشگاه امام حسین (ع).
- جاودانی شاهدین، حمید (۱۳۸۴)، درآمدی بر شناخت ایجاد تهاجم فرهنگی، *مجله حوزه و دانشگاه*، ۱۰(۳۵).
- حبی، محمدباقر؛ مال میر، مرتضی و حبی، زهرا (۱۳۹۳)، زمینه‌های جنگ نرم و نقش‌های پیشگیرانه و مقابله‌ای بسیج، *فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج*، ۶۲(۱۷)، صص ۱۰۶-۸۷.
- حسینی، حسین (۱۳۸۹)، جنگ نرم از تهدید تا پاسخ، *فصلنامه عملیات روانی*، ۷(۲۶)، صص ۶۲-۳۳.
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۳)، *فرهنگ و تهاجم فرهنگی*، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- رستمی، محمود (۱۳۷۸)، *فرهنگ واژه‌های نظامی*، تهران: ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- زیوری رحمان، محمود (۱۳۹۱)، *میزان آشنایی دانش‌آموزان و معلمان دوره متوسطه استان همدان با جنگ نرم و ارائه راهکارهای عملی جهت مقابله با آن با تأکید بر تقویت باورهای دینی در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰*، طرح تحقیقاتی، پژوهشکده تعلیم و تربیت استان همدان.
- شریعتمداری، علی (۱۳۸۴)، *روان‌شناسی تربیتی*، تهران: امیرکبیر.
- شریفی‌راد، مریم (۱۳۹۰)، *بررسی میزان آشنایی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز با جنگ نرم و راه‌های مقابله با آن*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز.
- شکوهی مقدم، سولماز؛ قنبری، سیروس و زیوری رحمان، محمود (۱۳۹۱)، تأثیر درس انقلاب اسلامی بر ارتقای آشنایی دانشجویان با جنگ نرم، *پژوهشنامه انقلاب اسلامی*، ۲(۵)، صص ۶۶-۴۹.

- ضیایی‌پور، حمید (۱۳۸۴)، *جنگ نرم ویژه جنگ رسانه‌ای*، تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات ابرار معاصر تهران.
- عبدالله‌خانی، علی (۱۳۸۵)، *رویکردها و طرح‌های آمریکایی درباره ایران*، تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران.
- عزیزی، مرتضی (۱۳۸۸)، *سایبر تروریسم یا تروریسم اینترنتی*، تهران: معاونت سیاسی نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه.
- فردو، علی (۱۳۸۷)، *الزامات فرهنگی پدافند غیرعامل (دفاع غیرعامل) میزگرد اساتید دانشگاه‌های کشور و مسئولان سازمان پدافند غیرعامل*، تهران: دی.
- قدسی، امیر (۱۳۹۰)، نقش رسانه ملی در ایجاد قدرت نرم و مقابله با جنگ نرم (با تأکید بر بازتولید سرمایه اجتماعی)، *مطالعات قدرت نرم*، ۱(۲)، صص ۷۵-۱۰۴.
- قربانخانی، مهدی و صالحی، کیوان (۱۳۹۵)، بازنمایی چالش‌های آموزش مجازی در نظام آموزش عالی ایران: مطالعه ای با روش پدیدارشناسی، *فصلنامه فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، ۷(۲)، صص ۱۴۸-۱۲۳.
- قربانخانی، مهدی و صالحی، کیوان (۱۳۹۹)، رهیافتی پدیدارشناسانه در واکاوی موانع خلق دانش در علوم انسانی بر پایه ادراک و تجربه زیسته نخبگان و فرهیختگان دانشگاهی، *فصلنامه علمی پژوهشی راهبرد فرهنگ*، ۱۳(۵۲)، صص ۷۷-۴۳.
- قربانخانی، مهدی؛ صالحی، کیوان و مقدم‌زاده، علی (۱۳۹۸)، شناسایی عوامل مؤثر در شکل‌گیری فرهنگ ارزشیابی کاذب در مدارس ابتدایی، *مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی*، ۹(۲۶)، صص ۶۹-۲۹.
- قربانخانی، مهدی؛ صالحی، کیوان و مقدم‌زاده، علی (۱۳۹۹)، ساخت پرسشنامه میزان‌شده برای تشخیص ارزشیابی کاذب در مدارس ابتدایی، *علوم تربیتی*، ۲۷(۲)، صص ۹۱-۱۱۶.
- کرمی، علی (۱۳۸۷)، *پدافند غیرعامل در جنگ نوین، نقش فناوری‌های نوین، پرستار و پزشک در رزم*، ۲۱(۲۲)، صص ۴۲-۳۷.
- متقی، ابراهیم (۱۳۸۸)، مدیریت جنگ نرم در فضای عدم تعادل امنیتی، *فصلنامه مطالعات بسیج*، ۱۲(۴۳)، صص ۷۹-۵۵.
- موحدی‌نیا، جعفر (۱۳۸۵)، *مفاهیم نظری و عملی دفاع غیرعامل*، تهران: معاونت آموزش و نیروی انسانی ستاد مشترک سپاه.
- نائینی، علی‌محمد (۱۳۸۸)، بررسی ماهیت، ابعاد و حوزه‌های تأثیر تهدیدهای نرم غرب علیه جمهوری اسلامی ایران، *فصلنامه راهبرد دفاعی*، ۷(۲۵).

- نقیب‌السادات، سید رضا (۱۳۸۷)، پدافند غیرعامل مقوله‌ای فرهنگی، ویژه‌نامه جشنواره فرهنگی هنری پایداری ملی، ۱(۱). صص ۴-۱.
- الیاسی، محمدحسین (۱۳۸۷)، مقدمه‌ای بر ماهیت و ابعاد تهدید نرم، فصلنامه نگاه، ۲(۵).
- الیاسی، محمدحسین و یوسفی، محمد (۱۳۸۸)، پروژۀ تحقیقاتی بررسی تهدیدات نرم آمریکا علیه جمهوری اسلامی، تهران: معاونت فرهنگی اجتماعی بسیج.

ب. منابع انگلیسی

- Fazio, R. (2007). Social changes and Population, *The Journal of Social Science*, No 19.
- Kellerman, A. (2002). *The internet on Earth: Ageography of information*. New York: John Wiley.
- Lind, H. (1987). *Social psychology (superiority of culture)*. New York: Macmillan Publication company.
- Nya, J. S. (2003). *Bound to Lead the changing Nature of American power*. New York, Basic Books.
- Spradeley, P. (1995). *The Hidden Dimension of culture*. New York: Ronald Publishing Company.

